

چرا زنان کارتن خواب می‌شوند؟/ لزوم ورود کمیته امداد امام خمینی (ره) به موضوع زنان کارتن خواب

از بین 20 هزار کارتن خواب، حدود 2 هزار نفرشان زن هستند که بیش از 90 درصد این افراد اعتیاد دارند. شهرداری جایی است که کارتن خوابها را جمع‌آوری می‌کند، پس آمار ارایه‌شده از سوی شهرداری موثق‌تر است. اولین زن کارتن خواب سال 87 گزارش شد که یک مورد بود. این تعداد سپس بیشتر شد.

رئیس کمیسیون فرهنگی و اجتماعی شورای شهر تهران گفت: از آنجایی که کمیته امداد در بحث حمایت‌های نیازمندان، همواره جذب منابع مالی خوبی از ناحیه مردم دارد، خوب است که در موضوع حمایت از کارتن خوابها وارد شود. علت عدم ورود به این مباحث، تعریف مأموریت کمیته امداد با عنوان حمایت از محرومین است که منظور، حمایت از بی‌سرپرست‌هاست؛ بنابراین ممکن است زنان کارتن خواب در قالب حمایت کمیته امداد ننگنند؛ پس لازم است مأموریت کمیته امداد بازنگری شود.

زنی ژولیده با لباس‌های نامرتب، کودکی در آغوش و سیگاری بر لب در گوشه پارک نشسته است. شاید این صحنه را همه دیده باشیم؛ صحنه‌ای که بی‌توجهی به آن عواقب زیادی مانند گسترش روابط نامشروع، تولد فرزندان بی‌هویت، گسترش بیماری‌هایی مانند ایدز، هپاتیت و سفلیس، ایجاد منظره نامناسب شهری، گسترش اعتیاد و فروش کودکان دارد.

کارتن خواب کیست؟

همه ما افرادی را دیده‌ایم که در هر نقطه از این شهر روی صندلی پارک‌ها، زیر شمشادها یا در گوشه‌ای خلوت خوابیده‌اند، اما واقعا کارتن خواب کیست؟

دکتر علی شفیعی، پژوهشگر اجتماعی و عضو انجمن جامعه‌شناسی ایران در مورد تعریف کارتن‌خوابی گفت: در بسیاری مواقع کسانی را که کارتن‌خواب می‌دانیم، افراد سرگردانی هستند که ممکن است سرپناه نیز داشته باشند؛ این دسته از کارتن‌خواب‌ها را می‌توان در حواشی شهرها یا سکونتگاه‌های غیررسمی دید که به دلیل بیکاری و خرده‌فرهنگ رایج در این مناطق در خیابان پرسه می‌زنند. گروه دیگری از معتادان خیابان‌گرد نیز افرادی را شامل می‌شود که سرپناه‌هایی موقت و غیرثابت مانند پاتوق‌ها، خانه‌های مجردي، سرپناه‌ها و خانه‌های امن شهرداری و... دارند؛ این افراد هم هرچند ممکن است که جا و مکان ثابت نداشته باشند، اما بی‌سرپناه نیستند و می‌توانند محلی را ولو با شرایط نامطلوب برای بیتوته تأمین کنند. به جز این دو دسته، عده‌ای نیز به دلیل عوارض شدید جسمی و روانی اعتیاد و محرومیت از حداقل حمایت اجتماعی، بدون برخورداری از هیچ سرپناهی در خیابان زندگی می‌کنند.

بالاخره چه تعداد کارتن‌خواب زن داریم؟
آمارهای مختلفی از تعداد کارتن‌خواب‌ها ارائه می‌شود. براساس یکی از عجیب‌ترین این آمارها که از سوی معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری مطرح شد، از 15 هزار کارتن‌خوابی که در کشور وجود دارد، 5 هزار نفر زن هستند.

آمارهای دیگری نیز از تعداد زنان کارتن‌خواب مطرح شده است؛ از 750 نفر تا 3000 نفر، اما فاطمه دانشور؛ رییس کمیسیون فرهنگی و اجتماعی شورای شهر تهران به مهرخانه گفت: از بین 20 هزار کارتن‌خواب، حدود 2 هزار نفرشان زن هستند که بیش از 90 درصد این افراد اعتیاد دارند. شهرداری جایی است که کارتن‌خواب‌ها را جمع‌آوری می‌کند، پس آمار ارائه‌شده از سوی شهرداری موثق‌تر است. اولین زن کارتن‌خواب سال 87 گزارش شد که یک مورد بود. این تعداد سپس بیشتر شد.

در بین آمارها حتی شاهدیم که سن زنان کارتن‌خواب نیز کاهش یافته و به گفته رضا جهانگیری‌فرد؛ معاون خدمات اجتماعی سازمان رفاه و مشارکت‌های اجتماعی شهرداری تهران، به 17 سال رسیده است. خطر چنین آماری زمانی بیشتر حس می‌شود که به افزایش روسپیگری و فحشا و وجود فرزندان ناخواسته توجه کنیم.

چرا زنان کارتن‌خواب می‌شوند؟

فرار از خانه مهم‌ترین دلیل کارتن‌خواب‌شدن زنان است. علاوه بر آن اعتیاد، مشکلات اقتصادی، فقر فرهنگی و اعتقادی هم مطرح شده است. براساس نوشته‌ای در فصلنامه نیروی انتظامی فرار دختران از خانه با دو عنوان «فرار به» و «فرار از» تقسیم‌بندی می‌شود و در ۹۰ درصد مواقع «فرار از» مشکلات خانوادگی و شرایط نامناسب اتفاق می‌افتد. داشتن خانواده‌های پرتنش، آزار جسمی و جنسی، اعتیاد در خانواده و فقر مطلق از عمده دلایل فرار دختران است.

در این مورد دانشور به مهرخانه گفت: بسیاری از زنان کارتن‌خواب، بعد از تحمل مشکلات بسیاری در خانه، فرار می‌کنند و این روند نشان می‌دهد ارگان‌هایی مانند وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی که باید از این افراد حمایت کنند، وظیفه خود را به خوبی انجام نمی‌دهند. این ارگان‌ها باید در مراحل پیشگیری یعنی زمانی که زنان در خانه‌های خود هستند، به مشکلات آن‌ها رسیدگی کنند. زنان مورد انواع خشونت‌ها و سوءاستفاده‌های شدید از سوی اعضای خانواده قرار می‌گیرند و فرار می‌کنند. اگر تا زمانی که این زنان در خانه‌هایشان هستند، از خدمات مددکاری استفاده می‌کردند و راهکاری برای مشکل‌شان پیدا می‌شد، کارشان به فرار نمی‌کشید.

او به کارتن‌خوابی خانوادگی اشاره کرد و افزود: گروه دیگری از کارتن‌خواب‌ها، خانوادگی هستند که در سال‌های اخیر شاهد آن بوده‌ایم. عمده دلایل کارتن‌خوابی خانوادگی، افزایش شدید قیمت‌ها بوده که بر اثر آن، نتوانسته‌اند مسکن خود را تأمین کنند؛ یعنی اگر پول پیش خانه‌شان 2 میلیون تومان بود، به یک‌باره 10 میلیون تومان شد و این افراد نتوانستند این فاصله را پر کنند و مبلغی هم که از قبل داشتند به دلیل عدم پرداخت اجاره‌ها از بین رفت. ما مشکل رکود و همزمان با آن افزایش قیمت دلار را داشتیم که باعث

تورم شد. همچنین بسیاری از واحدهای تولیدی تعطیل شد و کارگرها بیکار شدند. بیکاری و نبود خدمات بیمه همگانی که حمایت درستی از افراد بیکار داشته باشد، منجر به کارتن‌خوابی برخی خانواده‌ها شد و به دلیل این‌که خیلی مستأصل شدند به سمت اعتیاد رفتند؛ اعتیاد پدر، اعتیاد همسر را در پی داشته و به دنبال آن‌ها فرزندان معتاد می‌شوند.

عضو شورای اسلامی شهر تهران با بیان این‌که این زندگی به سمت تلخ‌شدن می‌رود، اظهار داشت: در تلخ‌ترین وضعیت شهرداری وارد عمل شده و آن‌ها را جمع‌آوری می‌کند، اما شهرداری نمی‌تواند برای انسانی که تا این حد مشکلات را تجربه کرده و عزت نفسش پایین آمده است، مداخلات دیگری انجام دهد و مشکل این افراد با یک سرپناه موقت حل نمی‌شود.

مشکلات زنان کارتن‌خواب

زنان کارتن‌خواب در مقایسه با مردان مشکلات بیشتری را تجربه می‌کنند. عدم احساس امنیت، تجاوز، سوءتغذیه، بیماری‌های شدید، خفت‌گیری، عدم پذیرش از سوی خانواده در صورت بازگشت، بارداری ناخواسته و فرزندان بی‌هویت، اصلی‌ترین مشکلات این زنان است.

رسول خضری، نماینده مجلس شورای اسلامی معتقد است که علاوه بر تأکید قانون اساسی و برنامه پنج‌توسعه برای رسیدگی به وضعیت این افراد، سازوکار جمع‌آوری و درمان این افراد برای مسئولان مشخص شده است.

با توجه به گفته‌های این نماینده مجلس، سؤال این‌جاست که دلیل عملی‌نکردن این قوانین چیست؟ یکی از مهم‌ترین مشکلات این زنان بارداری‌های ناخواسته است که دانشور در این مورد به مهرخانه گفت: این زنان عموماً جوان بوده و در سنین باروری قرار دارند. هیچ تضمینی برای امنیت زن جوانی که معتاد شده است و در پارک می‌خوابد، وجود ندارد. آن‌ها مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند و به دلیل ناآگاهی و نبود مددکاران داوطلب، دچار بارداری ناخواسته می‌شوند که در خوشبینانه‌ترین حالت مأموران شهرداری این فرد را در مرکزی نگهداری کرده و فرزندش را با مشاوره مددکاری تحویل بهزیستی می‌دهند. از سرنوشت فرزندان زنانی که بیرون از سرپناه‌ها می‌مانند، اطلاعی ندارم، اما می‌دانم اتفاقات خوبی برای این نوزادان نمی‌افتد.

گروهی با پاک‌کردن صورت مسئله معتقدند باید زنان کارتن‌خواب را عقیم کرد، اما مسئولان به امید روزی که این زنان بهبود یابند و به زندگی عادی خود بازگردند، با این اقدام مخالفت می‌کنند.

اقدامات مسئولان برای زنان کارتن‌خواب

انوشیروان محسنی‌بندیپ؛ رییس سازمان بهزیستی کشور اوایل سال جاری از طرح مشترک شهرداری و بهزیستی به منظور جمع‌آوری و ساماندهی زنان کارتن‌خواب در تهران خبر داد که در آن جمع‌آوری بر عهده شهرداری و ساماندهی بر عهده بهزیستی بود، اما از اجرا و نتایج آن هیچ خبری نیست.

بهزیستی همکاری جدی‌تری با شهرداری داشته باشد/ بهزیستی نیازمند حمایت مالی دولت است
فاطمه دانشور در مورد اسکان این زنان به مهرخانه گفت: شهرداری علاوه بر لوپزان مجموعه‌هایی را برای اسکان زنان کارتن‌خواب اضافه می‌کند. مرکز لوپزان در فشرده‌ترین حالت 200 نفر ظرفیت دارد و مکان‌های دیگری که برای این امر در نظر گرفته شده است، هنوز به بهره‌برداری نرسیده‌اند.

او ادامه داد: شهرداری می‌تواند اسکان این افراد را تقبل کند، اما آن‌ها بیشتر به خدمات حمایتی نیاز دارند تا از این زنجیره خارج شوند. این افراد نیاز به مراکز ترک اعتیاد و خدمات مددکاری برای بازگشت به خانواده‌هایشان دارند که باید بهزیستی همکاری جدی‌تری را در این خصوص با شهرداری داشته باشد. هرچند بهزیستی همواره با کمبود منابع مالی مواجه بوده که نیازمند حمایت جدی‌تری از سوی دولت است.

لزوم ورود کمیته امداد امام خمینی (ره) به موضوع زنان کارتن‌خواب
رییس کمیسیون فرهنگی و اجتماعی شورای شهر تهران با اشاره به ضرورت ورود کمیته امداد امام
خمینی (ره) به بحث زنان کارتن‌خواب تصریح کرد: از آنجایی که کمیته امداد در بحث حمایت‌های نیازمندان،
همواره جذب منابع مالی خوبی از ناحیه مردم دارد، خوب است که در موضوع حمایت از کارتن‌خواب‌ها
وارد شود. علت عدم ورود به این مباحث، تعریف مأموریت کمیته امداد با عنوان حمایت از محرومین است
که منظور، حمایت از بی‌سرپرست‌هاست؛ بنابراین ممکن است زنان کارتن‌خواب در قالب حمایت کمیته
امداد نگنجد؛ پس لازم است مأموریت کمیته امداد بازنگری شود. زمانی که کمیته امداد شکل گرفت، بحث
محرومیت خیلی حاد بوده است، اما در حال حاضر علاوه بر محرومیت، بحث آسیب‌های اجتماعی هم
مطرح است.

دانشور افزود: حضور کمیته امداد در روستاها بسیار پررنگ‌تر بوده و نسبت به شهرهای بزرگ و
کلان‌شهرها نمود بیشتری داشته است. کلان‌شهرها بیشتر با موضوعات آسیب‌های اجتماعی مواجه هستند
و در این بین، موضوع زنان و کودکان از اهمیت بالایی برخوردار است که به دلیل بی‌توجهی و کم‌توجهی
دستگاه‌های مرتبط همچنان این مهم روی زمین مانده و با افزایش آمار کودکان و زنان کارتن‌خواب روبه‌رو
هستیم.

او با بیان این‌که تعداد زنان کارتن‌خواب رشد زیادی داشته و می‌توان کارتن‌خوابی را آسیبی زنانه دانست،
اظهار امیدواری کرد که با رفع مشکلات اقتصادی بتوان این موضوع را حل کرد و به سمت کاهش آمار
پیش رفت، اما اگر همچنان کشور در رکود باقی بماند و وضعیت اقتصادی به همان شکل ادامه پیدا کند،
دستگاه‌های اجتماعی- فرهنگی از بودجه کمتری برخوردار می‌شوند و کارتن‌خوابی همچنان رشد می‌کند.

به گزارش مهرخانه، جمع‌آوری زنان کارتن‌خواب و نگهداری از آن‌ها در یک مکان امن، اگر چه لازم و
ضروری است، اما کافی نیست و شاید بتواند گفت مشکل اصلی این زنان را مرتفع نمی‌کند. اغلب این
زنان، افراد بی‌سواد، کم‌سواد، بی‌مهارت و معتاد هستند. حتی اگر شرایط ترک اعتیاد این زنان فراهم
شود، از آنجایی که مهارتی برای تأمین معاش خود ندارند، همچنان شاهد بازگشت آن‌ها به کارتن‌خوابی
خواهیم بود. پس به منظور ساماندهی این زنان، باید بسیاری از ارگان‌ها مانند نیروی انتظامی، شهرداری،
بهبودی، سازمان فنی‌وحرفه‌ای، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و کمیته امداد امام خمینی (ره) با
جدیت وارد عمل شوند تا شاهد ساماندهی این زنان به معنای واقعی باشیم و از طرفی دولت در تأمین
بودجه لازم برای رسیدگی به این زنان اقدام کند.